Gabriel García Márquez

NAJKRAJŠÍ UTOPENEC NA SVETE

Deti, ktoré ten hrbolček, tajomne sa približujúci po morskej hladine, zazreli zo všetkých najskôr, sa dali uniesť predstavou, že to je nepriateľská loď. Iba potom si povšimli, že nemá vlajku ani sťažne, a napadlo ich, že by to azda mohla byť veľryba. Keď však more vyvrhlo tú vec na pláž, a keď deti odstránili rozbujnenú húšťavu sargasových rias, vláknité telá medúz a pozostatky celých húfov rýb a zvyškov, ktoré prilipli k jej povrchu, ukázalo sa, že to je utopenec.

Hrali sa s ním celé popoludnie. Pochovávali ho do piesku a opäť ho vyhrabávali, kým ich niekto náhodou nezbadal a neurobil v osade poplach. Mužom, ktorí odniesli utopenca do najbližšieho domu, sa zdal byť ťažší, ako ktorýkoľvek z nebožtíkov, ktorých mali česť prenášať. Bol ťažký ako kôň. Usúdili, že to spôsobili bludné morské prúdy, ktoré ho unášali tak dlho, až mu kosti nasiakli vodou. Keď ho položili na podlahu, všimli si, že je oveľa väčší než všetci ostatní ľudia. Ledva sa do domu zmestil. Pomysleli si, že azda prirodzenou výsadou niektorých utopencov je rásť aj po smrti. Utopenec páchol morom, a iba podľa jeho tvaru sa dalo súdiť, že to kedysi bola ľudská bytosť. Celý povrch tela mal totiž posiaty lodnými štítonosmi, ktorí v kombinácii s bahnom tvorili celistvý pancier.

Nebožtík nebol nik z domácich. Ani mu nemuseli očistiť tvár. I tak to bolo každému zrejmé. Osada pozostávala iba z dvadsiatich domčekov z dosák s kamennými patiami bez kvetín, roztrúsených po najvzdialenejšom ostrohu nehostinného mysu. Nad mysom sa neustále preháňal sverepý vietor, ktorý odniesol už všetku pôdu, a matky neustále tŕpli strachom, aby im neodniesol aj deti. Pochovávanie do zeme bolo preto vylúčené, a tých zopár nebožtíkov, ktorými ich plynúci čas počastoval, pochovávali tak, že ich zhadzovali do prielomu medzi skaliskami. More však bolo mierne a štedré, a poľahky uživilo rodiny všetkých mužov z osady, ktorých nebolo viac než do siedmich členov. Keď utopenca našli, stačilo jednoducho sa lepšie pozrieť, aby hneď videli, že nikto nechýba.

Toho večera sa nikto z osady na more nevydal. Zatiaľ čo muži zisťovali, či nechýba niekto v susedných dedinách, ženy si vzali na starosť utopenca. Chumáčmi uschnutej trávy odstránili nánosy bahna, z vlasov mu vymotali riasy a železnými škrabkami na čistenie rýb z neho oškriabali štítonosov. Počas tohto zamestnania si všimli, že rastliny, ktorými bol nebohý porastený, nie sú tunajšie, a že jeho šaty sú roztrhané na franforce, ako keby preplával medzi bludiskami koralových

útesov. Neušlo im, že znáša smrť s povýšeným nadhľadom, lebo sa netváril samotársky, ako ostatní utopení v mori, ale nevyzeral ani biedne a zúbožene, ako utopenci z riek. Ale iba vtedy, keď očistu končili, si uvedomili, akého muža pred sebou majú. To im zobralo dych. Nielen že to bol najväčší, najsilnejší, najchlapskejší a najlepšie vybavený mužský, akého kedy videli, ale teraz, keď sa na neho pozerali, sa im nemohol zmestiť ani do ich predstavivosti.

V celej osade sa nenašlo dostatočne priestorné lôžko, ani dostatočne masívny stôl, kde by mŕtveho položili, aby u neho držali stráž. Nepadli mu sviatočné nohavice najväčších hromotĺkov, ani nedeľné košele najväčších tlsťochov, o topánkach najväčšieho z frajerov ani nehovoriac. Ženy, očarované utopencovou krásou i jeho mimoriadnymi rozmermi, sa preto rozhodli, že mu z riadneho kusu vratiplachty ušijú nohavice a z brabantského plátna, po ktoré museli siahnuť do truhlíc so svojím venom, košeľu, aby nabudúce mohol byť mŕtvy vo všetkej dôstojnosti. Pousádzali sa do kruhu, a ako šili, dvíhajúc medzi jednotlivými stehmi zrak k nebohému, pripadlo im, že vietor dosiaľ nikdy nevial tak neúprosne a že sa Karibské more dosiaľ nikdy tak dychtivo nevzdúvalo, ako tej noci, a vytušili, že tie zmeny s utopencom akosi súvisia. Keby bol ten veľkolepý muž žil v ich osade, hovorili si v duchu, jeho dom by istotne mal najširšie dvere, najvyšší strop a najpevnejšiu podlahu, rám jeho postele by bol zhotovený z hlavných lodných rebier spojených železnými svorníkmi, a jeho žena by bola zo všetkých najšťastnejšia. Tešil by sa takej vážnosti a moci, že by mu stačilo osloviť ryby menom, a ti by samé vyskakovali z mora. Do diela by sa vkladal tak usilovne, že aj v najvyprahlejších skalách by vytryskli žriedla vôd a pusté útesy by rozkvitli pestrofarebnými kvetmi. Keď utopenca potajomky porovnávali so svojimi mužmi, napadlo ich, že tí by sa za celý život zmohli na to, čo by on hravo zvládol za jedinú noc. Keď dospeli k takémuto zisteniu, znenávideli svojich mužov ako tie najbiednejšie skapaciny pod slnkom. Takýmito spletitými chodníkmi sa uberala ich vybudená predstavivosť, keď si najstaršia z nich, v ktorej pohľad na mŕtvolu prebúdzal vďaka pokročilému veku skôr súcit, než vášeň, povzdychla: „Dala by som krk na to, že sa volá Esteban.”

Bolo to tak. Keď sa na neho pozreli ešte raz, bolo väčšine žien jasné, že sa inak ani volať nemôže. Niekoľko tvrdohlavých dievok si síce vzalo do hlavy, že až bude oblečený do nových šiat, až spočinie medzi voňavými kvetmi a na nohách sa mu zalesknú lakovky, by sa mohol volať aj Lautaro, ale táto predstava bola celkom pochybená. Ukázalo sa totiž, že plátna je málo, že zle nastrihané a ešte horšie zošité nohavice sú nebožtíkovi tesné, a že gombíky na košeli odskakujú jeden za druhým, ako keby jeho mŕtve srdce ešte pracovalo. Po polnoci hvižďanie vetra zoslablo a more sa ponorilo do polnočnej tíšiny. Ticho skoncovalo

s poslednými pochybnosťami: bol to Esteban. Keď ho ženy, po tom, čo ho obliekli, učesali, ostrihali nechty a oholili fúzy, museli z núdze nechať ležať na podlahe, nedokázali potlačiť súcitný záchvev. Iba teraz pochopili, aké nekonečné trampoty mu muselo jeho obrie telo pôsobiť, keď mu prekáža i po smrti. Pred ich zrakom sa vynoril obraz muža, ktorému bolo zaživa súdené vstupovať do dverí bokom, otĺkať si hlavu o ich horný rám a na návštevách prestáť celý čas na nohách, nevediac, kde by ukryl svoje hebké ružové ruky, nápadne pripomínajúce plutvy morskej kravy, zatiaľ čo pani domu hľadá čo najpevnejšiu stoličku a polomŕtva strachom ho prosí, tu sa posaďte, Esteban, buďte taký láskavý, a on sa tisne k múru a placho sa usmieva, nerobte si, prosím, starosti, takto sa celkom dobre cítim, ale päty už má do krvi otlačené a na chrbte mu nabiehajú zdureniny, lebo na každej návšteve omieľa to isté, nerobte si, prosím, starosti, takto sa celkom dobre cítim, len aby neurobil ostudu a nerozsadol stoličku, a ani nevie, ani sa azda nikdy nedozvedel, že práve tí, ktorí na neho najviac naliehali, kde by si chodil, Esteban, počkaj aspoň, kým zovrie káva, tak teda práve tí si potom šepkali, už je ten drúk preč, zaplaťpánboh, že sa už ten frajerský ťuťmák odpratal. Tieto a podobné myšlienky sa preháňali v hlave ženám, stojacim okolo jeho telesnej schránky krátko pred svitaním. Keď mu potom šatkou zakryli tvár, aby ho nerušilo denné svetlo, všimli si, že je dočista mŕtvy a tak bezbranný, že sa podobá ich mužom, až sa v srdci otvorila prvá škáročka, z ktorej sa vyvalili slzy. Najprv sa rozvzlykala jedna z najmladších. Po nej začali vzlykať ďalšie a ďalšie, a ako si vzájomne dodávali guráže, pustili sa do bedákania nakoniec všetky; čím viac vzlykali, tým viac im bolo do plaču, lebo utopenec sa pre nich čoraz viac stával Estebanom, a naplakali sa pre neho tak veľa a tak úprimne, že z neho nakoniec bol ten najopustenejší mužský na svete, stelesnená dobrota a trpezlivosť, chúdiatko Esteban. Tak sa stalo, že keď sa muži vrátili so správou, že utopenec nepochádza ani z okolitých osád, pocítili uprostred sĺz záblesk víťazného nadšenia.

„Chvalabohu," vydýchli si. „Je náš!"

Muži sa nazdávali, že ten nárek a tie lamentácie sú len ženské rozmary. Boli ustatí zložitým nočným pátraním, a jediné, čo si z celého srdca želali, bolo zbaviť sa tohto dotieravého votrelca ešte kým vypukne nový deň, sužovaný nemilosrdne blčiacim slnkom. Narýchlo zhlobili nosidlá z dolných plachiet predného sťažňa a zo stožiarových nádstavcov a spevnili ich kýlovými väznicami, aby sa pod utopencom nerozpadli a vydržali až k útesom. K členkom sa mu chystali priviazať kotvu z jednej obchodnej lode, aby bez komplikácií dorazil na samé dno mora, kde žijú ryby postihnuté slepotou, a kde potápači hynú nevýslovnou clivotou, a nevyvrhli ho azda, ako sa to stáva iným nebožtíkom, zrádne prúdy späť na breh. Čím viac sa však náhlili, tým

viac si toho ženy navymýšľali, len aby sa strácal čas. Pobiehali ani vyplašené sliepky, snorili v truhliciach s morskými amuletmi, niektoré sa plietli tu, chtiac utonulému zavesiť na krk škapuliare zaručujúce priaznivý vietor, iné tam, spomenúc si na náramok proti strate správneho smeru, kým muži nepovedali, tak dosť, prac sa odtiaľto, ženská, a neprekážaj, či nevidíš, že si ma takmer zvalila na tú mŕtvolu, a kým im podozrenie nepohlo žlčou a nezačali šomrať, načo vraj na akéhosi privandrovalca vešať toľko čačiek ako na hlavný oltár, keď ho aj tak zožerú žraloky, nech na ňom sväteničky a krčiažťoky cengajú koľko len chcú, ale ženy s kutraním neprestávali, znášali svoje pamätné ozdoby, potkýňali sa, a čo nevyplakali, to vyvzdychali, až sa napokon muži dali do hromženia, odkedy že vraj sa robia také ceremónie so zatúlanými nebožtíkmi, bezmennými utopencami, takými mrcinami zdochnutými. Tu niektorá z žien, ktorej takýto nedostatok jemnocitu spôsobil duševné muky, zodvihla šatku zakrývajúcu mužovu tvár. Teraz aj muži ostali bez dychu.

Bol to Esteban. Nikto im to nemusel opakovať, aby ho poznali. Keby im azda niekto povedal, že je to Sir Walter Raleigh, nadchli by sa napokon jeho cudziarskym prízvukom, papagájom na pleci a hákovnicou proti ľudožrútom, ale Esteban mohol byť na svete iba jeden, a ten tu ležal pred nimi ako morská placka, bez čižiem, napchatý do nohavíc sedemmesačného nedonosenca, s nechtami, ktorých na kameň stvrdnutá rohovina sa dala orezávať iba nožom. Stačilo zodvihnúť mu šatku z tváre, aby si uvedomili, že sa hanbí, že nemôže za svoj vzrast, za svoju váhu, ani za svoju fešáckosť, a keby bol vopred vedel, že k všetkému tomuto dôjde, bol by sa šiel utopiť na nejaké nenápadnejšie miesto, naozaj, sám by si bol povesil na krk kotvu z galeony a pekne pomaličky poľahučky by sa dodriapal až do hlbočiny pod skaliskami, aby tu teraz nezacláňal ako tak povediac polnočný nebožtík, ako taká mrcina zdochnutá, ktorá s ním nemá nič spoločné. V tom, ako pred nimi ležal, bola taká ozajstnosť a nefalšovanosť, že Estebanova úprimnosť otriasla až do špiku kostí aj tými najpodozrievavejšími, ktorí v obave, že ich ženy teraz namiesto o nich začnú snívať o utopencoch, vytušili horkosť krehkých prímorských nocí, ba dokonca otriasla chlapmi ešte tvrdšími.

Tak sa stalo, že mu so všetkou slávou vystrojili pohreb, akého sa dosiaľ žiadnemu nájdenému utopencovi nedostalo. Niekoľko žien sa vydalo do okolitých šťastnejších dedín po kvetiny a priviedlo so sebou ďalšie, ktoré ich rozprávaniu nechceli veriť, ale akonáhle nebožtíka zbadali, aj ony sa vydali zháňať kvety a vracali sa s ďalšími a ďalšími zvedavcami, až sa celá osada zaplnila príchodzími a kyticami, až nebolo, kde sa pohnúť. V poslednej chvíli im prišlo ľúto, že by ho mali predhodiť moru ako sirotu, a zvolili mu spomedzi tých najlepších otca a matku, súrodencov, strýkov a tety, bratancov a sesternice, takže sa nebožtíkovým pričinením spriaznili aj všetci obyvatelia osady. Akísi

námorníci, ktorí zdiaľky počuli nárek a plač, stratili orientáciu a rozkríklo sa, že jeden z plavcov, pripomínajúc si pradávne chýry o Sirénach, sa dal pripútať k hlavnému sťažňu. Zatiaľ čo sa obyvatelia osady preli o tú česť, kto vynesie mŕtvolu na pleciach po strmom svahu útesu, prvýkrát im, tvárou v tvár veľkoleposti a kráse ich utopenca prišlo na myseľ, aké bezútešné sú ich ulice, aké vyprahnuté sú ich patiá, aké prízemné sú ich vlastné sny. Spustili ho dolu bez kotvy, aby sa kedykoľvek mohol vrátiť, ak sa mu zachce, a po zlomok vekov trvajúci pád tela do priepasti im zatajil dych. Ani sa nemuseli pozrieť jeden na druhého, a bolo im jasné, že už nie sú, a nikdy nebudú všetci. Takisto však vedeli, že odteraz už bude všetko inak, že ich domčeky budú musieť mať širšie dvere, vyššie stropy a pevnejšie podlahy, aby spomienka na Estebana mohla všade prechádzať a neotĺkala sa o rám dverí, a aby sa nikto v budúcnosti neodvážil zašepkať tak, už je ten drúk po smrti, aká škoda, že sa už ten frajerský ťuťmák odpratal, lebo aby zvečnili Estebanovu pamiatku, vymaľujú múry veselými farbami, a hoci sa rozdrapia, ale v skale vykopú žriedlo a útesy vysadia kvetinami, aby v budúcich rokoch za brieždenia budili pasažierov veľkých lodí na širom mori svojou ťažkou vôňou, a aby kapitán v parádnej uniforme obťažkanej celou paletou vojnových vyznamenaní musel nechať astroláb astrolábom a Polárku Polárkou a zísť z mostíka a ukázať na kvitnúci kúštek pevniny vybiehajúci do Karibského mora a povedať v štrnástich svetových jazykoch: pozrite, tam, kde si teraz skrotnutý vietor líha k spánku pod postele, tam, kde slnko tak oslnivo žiari, až slnečnice nevedia, kde sa stočiť, áno, tam leží Estebanova osada.

Preklad Miloš Chlouba